

رهیافت‌هایی قرآنی با چاشنی عرفانی

(به انضمام مجموعه‌ای از مقالات کوتاه عرفانی)

نویسنده: حمید حنائی نژاد

محقق و پژوهشگر حوزه دین، تصوّف و عرفان اسلامی

سرشناسه : حنائی نژاد، حمید، ۱۳۵۵-
 عنوان و نام پدیدآور : رهیافت‌هایی قرآنی با چاشنی عرفانی (به انضمام مجموعه‌ای از مقالات کوتاه عرفانی)/
 نویسنده حمید حنائی نژاد.
 مشخصات نشر : قم: چاپکو، ۱۳۹۷.
 مشخصات ظاهری : ۲۸۴ ص.
 شابک : 978-622-99394-8-2
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 یادداشت : کتابنامه.
 موضوع : آداب طریقت -- جنبه‌های قرآنی
 موضوع : Customs of the order -- Qur'anic teaching
 موضوع : قرآن -- بررسی و شناخت
 موضوع : Qur'an -- Surveys
 موضوع : عرفان -- جنبه‌های قرآنی
 موضوع : Mysticism -- Qur'anic teaching
 رده بندی کنگره : BP۴۰۱۳۹۷۱۰۴ ۱۳۵۹/۳۵
 رده بندی دیویی : ۲۹۷/۱۵۹
 شماره کتابشناسی ملی : ۵۴۸۴۲۶۰

انتشارات چاپکو
 شماره مجوز ۱۳۶۵۱

رهیافت‌هایی قرآنی با چاشنی عرفانی

(به انضمام مجموعه‌ای مقالات کوتاه عرفانی)

نویسنده حمید حنائی نژاد
 ناشر: چاپکو
 نوبت و سال چاپ: ۱۳۹۷ - اول
 چاپ: نینوا
 تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
 قطع و تعداد صفحات: وزیری / ۲۸۴
 قیمت: ۴۰۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-622-99394-8-2

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۳۹۴-۸-۲

فہرست مطالب

عنوان	صفحہ
پیش گفتار	۹
رہیافت اوّل: ابزار دعوت بسوی خدا	۱۱
رہیافت دوّم: بازگشت بہ فطرت رجوع بہ امّ المعارف است	۱۷
رہیافت سوّم: بہشت بر عاشقان شیفته تر از عاشقان بر بہشت است	۲۴
رہیافت چہارم: پاداش احسان، احسان است	۲۹
رہیافت پنجم: چشیدن جامہی گرسنگی و ترس	۳۵
رہیافت ششم: حُسنِ خُلق؛ گوہر مردان و زنان است	۴۲
رہیافت ہفتم: خدا با شماست، ہر کجا کہ باشید	۴۸
رہیافت ہشتم: دردہا و دوا۱ دردہای ما، درون ماست	۵۶
رہیافت نہم: دعوت بسوی اتّحاد	۶۳
رہیافت دہم: دلہای عاشقان خدا جامہای شراب ربوبیست	۷۰
رہیافت یازدہم: فرار بسوی خدا؛ منزلی از منازل دوستی	۷۶

عنوان صفحه

- رهیافت دوازدهم: فلسفه عرفانی مسافرت از منظر قرآن ۸۱
- رهیافت سیزدهم: کرامت انسان با برداشت عرفانی ۸۹
- رهیافت چهاردهم: آرامش روانی در سایه‌ی ایمان ۹۷
- رهیافت پانزدهم: امید به رحمت خدا؛ امید بخش‌ترین آیه ۱۰۳
- رهیافت شانزدهم: بریده شدن از غیر خدا و پیوستن به خدا ۱۱۱
- رهیافت هفدهم: تزکیه نفس از منظر قرآن و عرفان اسلامی ۱۱۶
- رهیافت هجدهم: توکل قرآنی یا توکل مسخ شده؟! ۱۲۴
- رهیافت نوزدهم: درمان سرکشیهای نفس با ریاضت‌های صحیح ۱۳۰
- رهیافت بیستم: دعا باید حقیقتاً دعا باشد ۱۳۶
- رهیافت بیست و یکم: دنیا آزمایشگاه نیکوکاری بشر است ۱۴۵
- رهیافت بیست و دوم: ذکر قلبی با تضرّع و ذکر زبانی آهسته باشد! ۱۵۱
- رهیافت بیست و سوم: شمول رحمت در قرآن؛ از دیدگاه عارفان ۱۵۸
- رهیافت بیست و چهارم: لباس تقوی و شرم بهتر از لباسهای ظاهری.. ۱۶۳

عنوان صفحه

رهیافت بیست و پنجم: معراجی خارق العاده در شب ۱۷۰

رهیافت بیست و ششم: مگر پیامبران هم گناه می کنند؟! ۱۷۷

رهیافت بیست و هفتم: همواری و بی تکلفی یا تکلف و سختی؟! ۱۸۳

رهیافت بیست و هشتم: پایانها، بازگشت به آغازهاست ۱۸۹

رهیافت بیست و نهم: خدا به بندگانش لطیف است ۱۹۵

رهیافت سی ام: خداوند بر بندگانش سختگیری نمی کند ۲۰۲

مجموعه ای از مقالات کوتاه عرفانی ۲۰۹

مقاله اول: خراباتیان عرفانی در خرابات ۲۰۹

مقاله دوم: خلیفه خدا در تصوّف و عرفان اسلامی ۲۱۴

مقاله سوم: دین آسانگیر و تسامح عرفانی ۲۲۳

مقاله چهارم: رستگاری بشر در تصوّف و عرفان اسلامی ۲۲۷

مقاله پنجم: زن در تصوّف و عرفان اسلامی ۲۳۵

مقاله ششم: عشق شفابخش است ۲۴۲

عنوان صفحه

مقاله هفتم: فقر عارفانه فخر آمیز است ۲۵۰

مقاله هشتم: آیا پروردگار خود را دیده ای؟! ۲۵۵

مقاله نهم: سفر تا خدا با شریعت و طریقت و حقیقت ۲۶۱

مقاله دهم: کرامت پذیری یا کرامت گریزی؟! ۲۶۷

فهرست منابع ۲۷۴

www.Ketab.ir

پیش گفتار

خالصانه ترین درودها را به پیشگاه با عظمت حضرت حق جلت عظمته تقدیم کرده و سر به آستان پر از مهر و رحمتش فرود می آورم. و بر آدم الأولیاء، اشرف مخلوقات و مظهر رحمت پروردگار، نبی مکرم اسلام و سرور عالمیان حضرت محمد (ﷺ) بهترین هادی امت و خاندان مطهر و معظم ایشان (ﷺ) و اولیای مخلص الهی؛ سلام و درود می فرستم. دوستان عزیز و بزرگواران همراه، مجموعه ادیان آسمانی و نیز آئینهای زمینی مبتنی بر اصل اصولی و اساسی آفرینش، که تکریم و بزرگداشت انسانیت را به همراه دارند، در طول سالیان سال بدنبال پاسخ به نیازهای فطری و درونی انسانها بوده اند؛ و در این راستا و پاسخگوئی به این نیازمندیها، رسولان با اتصال به منبع و معدن علم الهی در صقع ربوبی به میزان وسعت و ظرفیت خویش، ابتدا جان خود و حقیقت خود را سرشار از اوصاف حضرت حق نمودند، سپس در مسیر هدایت بشر به عنوان انسان کامل و بلکه کاملترین انسانهای زمان مانند رسول گرامی اسلام شروع به هدایت و دستگیری از آدمیان نمودند، نتیجه دلدادگی و تبعیت عاقلانه و عاشقانه از این بزرگواران که حاملان رحمت و پیام آوران عشق الهی بودند تربیت شایسته‌ی عده ای بود که در پهنای تاریخ خوش درخشیدند و خواهند درخشید. عارفانی بزرگ و عاشقانی از خود وارسته و به حق پیوسته مانند شهدای دشت نینوا، سبک روحان عاشقی که به اقتدای مراد خود زیر بار

ذلت نرفتند و عاشقانه جان خود را در راه دوست هدیه کردند؛ بزرگان بزرگواری امثال محی الدین ابن عربی و جناب مولانا و عطار و حافظ و ... تربیت یافتگان این مکتب عشق الهی هستند؛ کسانی که به هدف ویژه بعثت رسول خدا (ﷺ) یعنی تمام کردن مکارم اخلاق اهمیت دادند و از عمق ماجرا و نیازهای انسان و رازهای نهفته مطلع شدند و در آثار خود از آنها سخن گفتند. امروزه با توجه به اینکه اخلاق و عبادات جوانحی و فکری و نه جوارحی صرف! متأسفانه در میان ما مظلوم ترین چهره و غریبانه ترین شاخص و میزان برای تشخیص درستی از نادرستی به شمار می آید؛ لازم است انسانهای جویای اخلاق و صفات شایسته جهت به فعلیت رسانیدن تمامی قوا و استعدادات نهفته در باطن خود در قدم اول با تحقیق و سپس عمل طبق مقتضای علم و دانش خود به حکم عقل سلیم که مشوب و آمیخته به اوهام و خیالات ناصحیح و تاریک نشده و جنبه‌ی رسالت خود را که رسول باطنی بودن است حفظ کرده و سپس با نیروی عشق و علاقه سلوک معنوی نمایند، در این خصوص به منظور سهولت و دستیابی آسان به یک مجموعه فکری و معنوی تصمیم گرفتم «رهیافت هایی قرآنی با چاشنی عرفانی به انضمام مجموعه ای از مقالات کوتاه عرفانی» خود را برای علاقه مندان سفر معنوی و روحانی در مسیر عبودیت تهیه و جمع آوری نمایم؛ این اثر را در ابتدا به محضر مبارک حضرت رسول الله (ﷺ) و جمیع موحدان عالم خصوصاً اهل بیت گرامی نبی مکرم (ﷺ) و عاشقان و تمامی درگذشتگان درگاه الهی و سپس اساتید بزرگوارم و

پدر و مادر عزیز و مہربان و ہمسر وفادار و شایستہ ام تقدیم می نمایم. و لازم می دانم از پدرم کہ مشوق و بانی خیر چاپ این مجموعہ بودند و انصافاً حق بزرگی بر اینجانب دارند سپاسگزاری کنم و از خداوند توفیقات روز افزون ایشان را مسئلت می نمایم. در پایان محتاج دعای سروران عزیز و خوانندگان این مجموعہ قرآنی کہ با چاشنی عرفانیست ہستم. آخر ہم زیر لب می خوانیم: ▼ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَ هَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ▲ یعنی: «بار پروردگارا، دلہای ما را بہ باطل میل مدہ پس از آنکہ بہ حق ہدایت فرمودی و بہ ما از لطف خود رحمۃ عطا فرما، کہ تویی بسیار بخشنده (بی منت)».

حمید حنائی نژاد قم مقدسہ محرم الحرام ۱۴۴۰ ہجری قمری مطابق با مہرمہ سال ۱۳۹۷ ہجری شمسی.

رہیافت اول: «ابزار دعوت بسوی خدا».

مطابق آنچه از آیات کریمہ قرآن استفادہ می شود «معرفت خدا» و عبادت و تقرب بہ او مقصود بالذات است نہ مقصود بالعرض، و حداقل این است کہ بگوییم انبیاء دو هدف داشتہ اند: یکی ارشاد بہ «سعادت معنوی» کہ در پرتو توحید و ایمان بہ معاد و صفات فاضلہ پیدا می شود، و دیگری ارشاد

به «مصلح عالیّه اجتماعی» به وسیله جعل مقررات عادلانه؛ و به عبارت دیگر «دین» از دو جهت ضرورت دارد، هم از جهت سعادت شخصی و فردی و هم از جهت اجتماعی. در بعضی از آیات هدف را «معرفة الله» و «ابزار دعوت بسوی خدا» را ذکر می‌کند و خطاب به رسول خود می‌فرماید: «ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ». یعنی: " (ای رسول مآ خلق را) به «حکمت» (و برهان) و «موعظه نیکو» به راه خدایت دعوت کن و با بهترین طریق با اهل جدل «مجادله نیکوتر» کن (وظیفه تو بیش از این نیست)!"

مراد از «حکمت» و «موعظه حسنه» و «جدال احسن» در آیه ۱۲۵ سوره مبارکه‌ی نحل از دید مفسّر بزرگ قرآن مرحوم علامه طباطبائی (ره) در تفسیر المیزان.

"مراد از حکمت حجتی است که حق را نتیجه دهد، آنهم طوری نتیجه دهد که هیچ شک و ابهامی در آن نماند، و موعظه عبارت از بیانی است که نفس شنونده را نرم، و قلبش را به رقت در آورد، و آن بیانی خواهد بود که آنچه مایه صلاح حال شنونده است از مطالب عبرت‌آور که آثار پسندیده و ثنای جمیل دیگر آن را در پی دارد دارا باشد. و جدال عبارت است از: دلیلی که صرفاً برای منصرف نمودن خصم از آنچه که بر سر آن نزاع می‌کند بکار برود، بدون اینکه خاصیت روشنگری حق را داشته باشد، بلکه

عبارت است از اینکه آنچه را که خصم خودش به تنهایی و یا او و همه مردم قبول دارند بگیریم و با همان ادعایش را رد کنیم. بنا بر این، این سه طریقی که خدای تعالی برای دعوت بیان کرده با همان سه طریق منطقی، یعنی برهان و خطابه و جدل منطبق می‌شود. چیزی که هست خدای تعالی موعظه را به قید حسنه مقید ساخته و جدال را هم به قید "بِأَتَى هِيَ أَحْسَنُ" مقید نموده است، و این خود دلالت دارد بر اینکه بعضی از موعظه‌ها حسنه نیستند، و بعضی از جدالها حسن (نیکو) و بعضی دیگر احسن (نیکوتر) و بعضی دیگر اصلا حسن ندارند و گر نه خداوند موعظه را مقید به حسن و جدال را مقید به احسن نمی‌کرد". (طباطبائی، موسوی همدانی، ترجمه تفسیر المیزان، ۱۳۷۸ش، ج ۱۲، ص ۵۳۴ با اندکی تلخیص و تصرف).

اگر «طریق حکمت و برهان عقلی» و نیز «موعظه نیکو» بر این مردم تأثیر ننمود به «طریق جدل آنطوری که نیکوتر باشد» با آنها تکلم نما.

در آیه سه طریق برای ارشاد خلق و راهنمایی بسوی حق تعالی به رسولش دستور می‌فرماید: اول: «طریق حکمت» و شاید مقصود از حکمت، حکمت نظری باشد که رسول (ص) را موظف می‌گرداند که مردم را از راه برهان و دلیل عقلشان را به راه معرفت و شناسائی مبدء متعال ارشاد گرداند تا اینکه خودشان به عقل خدا داده‌شان به حقائق پی ببرند و دیگر شک و

ریبی پیرامون آنها نگردد. دوم: از «طریق ارشاد موعظه حسنه» است و این نسبت به کسانی است که طریق دلیل و برهان را نمی دانند که بایستی رسول (ص) آنها را از راه موعظه و اندرز نیکو بسوی حقیقت راه نمائی نماید، و اینکه موعظه را مقید کرده به حسنه شاید مقصود چنین باشد که باید با هر کس به قد و گنجایش فهم و استعدادش و به طرز روش اخلاقی و حالات روانی و سجه او وی را ارشاد به حق نماید، فهم و استعداد همه در قبول نمودن حق یک جور نیست ممکن است یک موعظه به کسی تأثیر کند و همان به دیگری تأثیر نکند، این است که واعظ باید لین و مدارا تکلم نماید و هر کسی را به گونه ای موعظه نماید و این است موعظه حسنه. سوم: از «طریق ارشاد به حق مجادله» است و این قسم از ارشاد راجع به کسانی است که نه طریق برهان را می دانند و نه موعظه حسنه بر آنان تأثیر می کند پیغمبر (ص) مأمور می گردد که با آنها از راه جدل منازعه کند، و یکی از راه های جدل ظاهرا این است که مسلمیات طرف را می گیرند و بر خودش حجت قرار می دهند و جدل را مقید گردانید (بالتی هی اَحْسَن) یعنی ای رسول اکرم (ص) اگر طریق حکمت و برهان عقلی و نیز موعظه نیکو بر این مردم تأثیر ننمود به طریق جدل آنطوری که نیکوتر باشد با آنها تکلم نما. (امین (بانوی اصفهانی)، سیده نصرت، مخزن العرفان در تفسیر قرآن، ۱۳۶۱ش، ج ۷، صص ۲۶۰-۲۶۱ با اندکی تلخیص و تصرف).